

Personer med funktionsnedsättning behöver ett starkare straffrättsligt skydd

Vi lever i ett allt hårdare samhällsklimat, där grupper rutinmässigt ställs mot varandra i den allmänna debatten. Den 21 september fällde en ledande företrädare för ett av Sveriges stora partier en kränkande kommentar i riksdagen riktad mot personer med funktionsnedsättning. Kommentaren som märkligt nog fick stå oemotsagd i kammaren, sätter ljuset på allvarliga luckor i det straffrättsliga skyddet för personer med funktionsnedsättning när det gäller det vi kallar hatbrott*. Funktionsrätt Sverige, Amnesty International, Brottsofferjouren, Raoul Wallenberg Institutet samt en rad andra organisationer kräver nu initiativ till lagändringar som ger personer med funktionsnedsättning ett starkare skydd.

Under september månad pågick en kampanj i sociala medier med avsändare polisen och Brottsofferjouren Sverige. Det viktiga syftet med kampanjen var att höja medvetenheten om vad som i Sverige utgör det som kallas hatbrott och vilket stöd som finns att få. Kampanjen informerar och förklarar brott där motivet är hat eller fördomar baserat på etnicitet, hudfärg, ras eller nationalitet, trosbekännelse (religion), sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller liknande omständighet.

Ja, ni läste rätt. Funktionsnedsättning finns inte med i brottsbalkens regler om olaga diskriminering, hets mot folkgrupp eller i straffskärpningsregeln och skyddar inte personer med funktionsnedsättning. Nästan samtliga grunder som nämns ovan finns, precis som funktionsnedsättning, med i den civilrättsliga regleringen genom diskrimineringslagstiftningen, med de sju diskrimineringsgrunderna; etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, funktionsnedsättning och ålder. Men personer med funktionsnedsättning saknar straffrättsligt skydd på samma villkor. Även ålder och kön som grund saknas i flera straffrättsliga regleringar.

Från ett rättsligt perspektiv är det motsägelsefullt att lagstiftningen skyddar grupper som diskrimineras i vardagen, men samtidigt inte ger motsvarande skydd fullt ut till alla grupper i fråga om brott där gärningen motiverats av just personens grupp tillhörighet eller egenskap.

Internationellt finns en konsensus om att ett brott som begås med ett motiv riktat mot en persons tillhörighet till en viss grupp eller med en viss egenskap utgör hatbrott. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ställer krav på att Sverige ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning. I sina värsta former kan

diskrimineringen ta sig till uttryck i form av brott mot person eller egendom med ett hatfyllt motiv på grund av funktionsnedsättning eller annan diskrimineringsgrund.

Trots att flera av de organisationer som står bakom denna artikel, vid upprepade tillfällen de senaste åren lyft frågan om att även personer med funktionsnedsättningar måste omfattas av ett straffrättsligt skydd mot olaga diskriminering och hets mot folkgrupp, har ingenting hänt.

Med all vilja i världen är det svårt att förstå varför.

Bristen på forskning och statistik på området är skriande, men de studier som genomförts är entydiga. Personer med funktionsnedsättningar utsätts oftare för kränkningar och våld, i jämförelse med personer som saknar funktionsnedsättning.

Barn med funktionsnedsättning utsätts oftare för mobbning i skolan än andra barn. Organisationen Friends senaste rapport visar att funktionsnedsättning är en vanlig grund (12%) för mobbning och trakasserier i högstadiet. I Stiftelsen Allmänna Barnhusets och Barnafrids rapport från 2016, framgår att barn med funktionsnedsättning och/eller kronisk sjukdom kan ha en dubblerad risk att drabbas av mobbning och trakasserier, i jämförelse med andra barn.

Kvinnor med funktionsnedsättning är mer sårbara för våld än kvinnor utan funktionsnedsättning och det gäller särskilt i nära relationer. I Myndigheten för delaktighets rapport om Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning nämns en stor europeisk studie från 2012 som visar att kvinnor med funktionsnedsättning löper högre risk än andra kvinnor för att utsättas för olika former av våld.

Hat och hot mot såväl enskilda individer som grupper ökar, inte minst i sociala medier. Personer med funktionsnedsättning utsätts ofta för angrepp som har sin grund i synen på hur samhällets resurser ska fördelas. Inte sällan ställs grupper med stora behov mot varandra i den allmänna debatten.

2017 visade regeringen handlingskraft med ett stärkt straffrättsligt skydd för transpersoner, något som vi varmt välkomnade. Förstärkningarna gjordes i bestämmelserna om hets mot folkgrupp, olaga diskriminering samt i åtalsregeln om förolämpning. I 29 kap. 2 § BrB, som innefattar straffskärpningsregeln, framgår att om ett motiv för ett brott har varit att kränka en person eller en grupp av personer på vissa grunder, bedöms det vara en försvårande omständighet. Könsuttryck ingår nu i listan över skyddade grunder, men funktionsnedsättning saknas fortfarande. Nu kräver vi att funktionsnedsättning på samma sätt, uttryckligen ska skyddas som grund i dessa regleringar.

Uttalandet i riksdagen den 21 september handlar i grunden om människosyn och uttalandet blottar en människosyn som strider mot principen om alla människors lika värde. Uttalandet sätter ljus på luckor som finns i vår svenska lagstiftning; personer med funktionsnedsättning saknar ett effektivt straffrättsligt skydd när det gäller hatbrott.

Med en straffrättslig reglering av hatbrott mot personer med funktionsnedsättning kommer det straffrättsliga skyddet att stärkas och det kommer att finnas bättre möjligheter att samla in statistik om hur dessa brott yttrar sig mot personer med funktionsnedsättning. Därmed kommer det även vara lättare att arbeta förebyggande för att förhindra att sådana brott begås.

Vi som undertecknar denna artikel

- konstaterar att de grupper som omfattas av den straffrättsliga regleringen av hatbrott, som omfattas av olaga diskriminering, hets mot folkgrupp och straffskärpningsregeln inte överensstämmer fullt ut med de grupper som omfattas av skyddet mot diskriminering. Det här är en brist på likhet som är oacceptabel.
- kräver att en utredning skyndsamt tillsätts för att göra en bred översyn av det straffrättsliga skyddet, för personer med funktionsnedsättning och kartläggningar av hur brott mot personer med funktionsnedsättning yttrar sig samt motiven till dem.
- förväntar oss att regeringen tar initiativ till lagändringar som ger personer med funktionsnedsättning ett uttryckligt straffrättsligt skydd mot hatbrott. Här krävs förstärkningar i bestämmelserna om hets mot folkgrupp, olaga diskriminering, i åtalsregeln om förolämpning och straffmättningsregeln om försvårande omständigheter för brott.

*Ett brott med hatmotiv som begås mot en person på grund av dennes grupptillhörighet eller egenskap. I Sveriges regleras hatbrott inte heltäckande i brottsbalkens regler om olaga diskriminering, hets mot folkgrupp och i straffskärpningsregeln.

Elisabeth Wallenius, ordförande Funktionsrätt Sverige

Anna Lindenfors, generalsekreterare, Amnesty International Sverige

Ulrika Strand, generalsekreterare, Fonden för mänskliga rättigheter

Jamie Bolling, verksamhetsledare, Independent Living Institute

Morten Kjaerum, direktör, Raoul Wallenberginstitutet

Sven-Erik Alhem, förbundsordförande, Svenska Brottsofferjouren

Annelie Börjesson, ordförande, Svenska FN-förbundet

Stellan Gärde, ordförande, Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen

Beatrice Högå, verksamhetschef, Antidiskrimineringsbyrån Agera Värmland

Annika Heikkinen, verksamhetsutvecklare, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Norr

Bojan Brstina, verksamhetschef, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd

Maria Hammarström, verksamhetschef, Antidiskrimineringsbyrån Sydost

Olivia Novotny Bill, verksamhetsledare, Antidiskrimineringsbyrån Uppsala (ADU)

Mirella Pejcić, ordförande, Antidiskrimineringsbyrån Väst

Johan Alexander Lindman, verksamhetsledare, Diskrimineringsbyrån Gävleborg

Nora Emanuelsson, kommunikatör, Integrationsforum mot rasism

- Antidiskrimineringsbyrån Trollhättan

Johan Ekblad, verksamhetschef, Malmö Mot Diskriminering

Ulrika Wiborgh, verksamhetsutvecklare, Rättighetscentrum Dalarna

J-O Madeleine Ågren, verksamhetsutvecklare, Rättighetscentrum Norrbotten

Jenny Saba Persson, verksamhetsledare, Rättighetscentrum Västerbotten

Caroline Daly, tf verksamhetsansvarig, Örebro Rättighetscenter

Källor:

Polisen och Brottsofferjourens kampanj:

<https://www.brottsofferjouren.se/fakta-om-brottsoffer/sarskilt-sarbara/hatbrott/>

Friends rapport 2020:

<https://www.dropbox.com/s/dxlqk9st0a840dr/Friendsrapporten2020.pdf?dl=0>

Allmänna Barnhuset och Barnafrids rapport 2016:

<https://www.wallmannabarnh.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2016/09/Om-barn-med-funktionsneds%C3%A4ttning-i-Sverige-och-deras-utsatthet-f%C3%B6r-v%C3%A5ld-och-kr%C3%A4nkningar.pdf>

MFD:s rapport 2017

<https://www.mfd.se/contentassets/bf6a1232cfac4da2ab2fc19ea7477adf/2017-29-mans-vald-mot-kvinnor-med-funktionsnedsattning.pdf>

Propositionen för stärkt straffrättsligt skydd för transpersoner

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2017/12/prop.-20171859/>